

Бібліографічний список

1. Булигін С. Ю. Формування екологічно сталих агроландшафтів : підручник / С.Ю. Булигін. – К. : Урожай, 2005. – 300 с.
2. Концепція збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року [Електронний ресурс] : [затверджена наказом Міністерства аграрної політики України (Мінагрополітики) № 280 від 20.08.2003 р.]. – Режим доступу : <http://www.uapravo.net/data/base37/ukr37257.htm>
3. Руденко Л.Г. Тенденції взаємодії суспільства і природи та їх прояв на теренах України у ХХ ст. / Л.Г. Руденко // Український географічний журнал. – 2008. – №1. – С. 76–89.

Костюкєвич Тетяна Костянтинівна

канд. геогр. наук

Одеський державний екологічний університет

м. Одеса

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МІНЛИВОСТІ ВРОЖАЙНОСТІ ОСНОВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ПОЛІССЯ УКРАЇНИ

Основною метою сільського господарства завжди було отримання високих та стабільних врожаїв сільськогосподарських культур. В Україні агропромисловий комплекс більш схильний до різного роду впливів в порівнянні з аграрнорозвиненими країнами, де висока технологічна оснащеність забезпечує стійкість цієї галузі економіки в 3–4 рази більше нашої.

В цих умовах необхідна адаптація сільського господарства в несприятливих ґрунтово-кліматичних і погодних умовах, що забезпечить найбільш ефективно розміщення сільськогосподарських культур та дозволить більш ефективно використовувати сприятливі фактори природного середовища та підібрати культури й сорти за принципом взаємного страхування і

біокомпенсації [1]. Тому, досить актуальною є проблема ролі визначення територіальної особливості в коливаннях врожайності культур. Значний внесок у вивчення мінливості врожаїв зернових культур у зв'язку з особливостями клімату основних сільськогосподарських районів внесли В.М. Пасов [2], А.М. Польовий [3, с. 24–27] та інші відомі вчені.

В даній роботі оцінюється мінливість врожайності основних сільськогосподарських культур (озима пшениця, озиме жито, ярий ячмінь, овес, картопля, цукровий буряк) стосовно території Українського Полісся згідно класифікації В.М. Пасова [2, с. 9].

Українське Полісся є складовою частиною великої Поліської низовини, яка охоплює територію Білорусі, а також частково заходить в межі Російської Федерації і Польщі. До складу Українського Полісся входять Волинська, Рівненська, Житомирська, Чернігівська області та північна частина Київської. Площа Українського Полісся становить п'яту частину території країни. Клімат помірно-континентальний з теплим, вологим літом і м'якою хмарною зимою. За рік випадає близько 600–700 мм опадів.

Для розрахунку використовувалися дані за останні роки (по 2015 р. включно) [4]. Результати дослідження наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Коефіцієнт варіації основних сільськогосподарських культур стосовно території Українського Полісся

Область	Озиме жито	Озима пшениця	Ярий ячмінь	Овес	Картопля	Цукровий буряк
Волинська	0,19	0,23	0,16	0,18	0,13	0,27
Рівненська	0,24	0,24	0,24	0,21	0,21	0,35
Житомирська	0,26	0,26	0,22	0,23	0,28	0,36
Чернігівська	0,32	0,32	0,31	0,18	0,22	0,35

Джерело: Розрахунки проведені автором на основі даних [4]

Якщо розглядати мінливість врожайності основних сільськогосподарських культур в Поліссі в межах однієї області, то максимальні коефіцієнти варіації відзначаються для врожайності цукрового буряку (0,25–0,36), а найменші значення коефіцієнта варіації відповідають врожайності вівса (0,18–0,23).

Серед озимих культур більшою стійкістю врожаїв відрізняється озиме жито, коефіцієнт варіації для цієї культури становить 0,19–0,23. Для озимої пшениці коефіцієнт варіації трохи вище і становить 0,23–0,32.

Серед основних сільськогосподарських культур Полісся більшою стійкістю врожаїв відрізняється овес (0,18–0,23), трохи вище коефіцієнт варіації ярого ячменю (0,16–0,31) та картоплі (0,13–0,28). Розрахунок середнє квадратичної помилки продуктивності основних сільськогосподарських культур Полісся становить 0,02–0,03, для врожайності цукрового буряку – 0,03–0,04.

Якщо розглядати мінливість врожайності культур в розрізі областей, то найбільшою стабільністю відрізняється Волинська область, а найменшою – Чернігівська. Слід зазначити, що зміни врожайності озимої пшениці значно вище, ніж озимого жита, а значення мінливості врожайності цукрового буряку вище, ніж картоплі.

В.М. Пасовим запропоновано виділяти три зони стійкості врожаїв [1]. Стосовно до території Полісся України, де коефіцієнт варіації для основних сільськогосподарських культур коливається від 0,16 до 0,36, даний підхід був деталізований. За величиною коефіцієнта варіації були визначені наступні якісні характеристики зон мінливості врожайності основних сільськогосподарських культур та виділені наступні градації:

- менше 0,19 – зона найбільш стійких врожаїв;
- 0,20–0,24 – зона стійких врожаїв;
- 0,25–0,29 – зона відносно стійких врожаїв;
- 0,30–0,34 – зона нестійких врожаїв;
- 0,35–0,39 – зона найбільш нестійких врожаїв.

Для озимої пшениці на території Полісся України чітко виражені друга, третя і четверта зони, для озимого жита – перша і друга. Для вівса в Поліссі також чітко виражені перша і друга зони. Для картоплі чітко виражені перша, друга та третя зони. Цукровий буряк характеризується найбільш нестійкими врожайностями по всій території Полісся (0,27–0,36), пов'язано це, в першу чергу, з високими втратами під час пізніх строків збирання.

Найбільш стійкі врожаї сільськогосподарських культур спостерігаються у Волинській та Рівненській областях. До зони найбільш нестійких врожаїв для зернових можна віднести Чернігівську область.

Результати виконаної роботи дозволяють говорити про доцільність подальшого розширення посівних площ озимого жита, вівса і ярового ячменя на території Українського Полісся.

Бібліографічний список

1. Жуков В.А. К вопросу оптимизации размещения сельскохозяйственных культур с учетом влияния неблагоприятных погодных условий // Метеорология и гидрология. – 1982. – № 11. – С. 99–107.

2. Пасов В.М. Изменчивость урожаев и оценка ожидаемой продуктивности зерновых культур / В.М. Пасов. – Л. : Гидрометеиздат, 1986. – 152 с.

3. Полевой А.Н. Прикладное моделирование и прогнозирование продуктивности посевов / А.Н. Полевой. - Л. : Гидрометеиздат, 1988. – 319 с.

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>

Романчук Людмила Донатівна

д-р с.-г. наук, професор

Петрук Анатолій Анатолійович

аспірант

Житомирський національний агроекологічний університет

м. Житомир

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ ВОДИ Р. УСТЯ

Екологічні проблеми річок України на даний час набувають все більшої актуальності, особливе занепокоєння викликає стан малих річок України, які особливо страждають від антропогенних впливів [1, 5]. Своєрідним